

Riigikogu korruptsioonivastase erikomisjoni tegevuse ülevaade (6. juuni 2017 – 11. juuni 2018)

Riigikogu XIII koosseisu korruptsioonivastane erikomisjon moodustati Riigikogu 7. mai 2015. aasta otsusega Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 19 ja korruptsioonivastase seaduse § 9 alusel nendes õigusaktides nimetatud ülesannete täitmiseks. Komisjoni esialgses koosseisus on tehtud muudatusi vastavalt Riigikogu 15. detsembri 2016. aasta ja 7. mai 2017. aasta otsusele.

Aruandeperioodil kuulusid komisjoni koosseisu: Andres Herkel (komisjoni esimees)¹, Anneli Ott (komisjoni aseesimees), Mart Helme, Ants Laaneots, Jaanus Marrandi ja Mart Nutt. Komisjoni liikmete asendusliikmed on vastavalt: Jüri Adams, Toomas Paur, Martin Helme, Johannes Kert, Helmen Kütt ja Priit Sibul.

Komisjon teostab parlamentaarset järelevalvet korruptsioonivastaste meetmete rakendamise üle, arutab omal algatusel KVS-i § 13 lõikes 1 nimetatud ametiisikute võimalikke korruptsioonijuhtumeid ja annab nende kohta hinnanguid, teostab järelevalvet Riigikogu liikmete tegevuspiirangutest kinnipidamise üle ning teavitab Riigikogu ja avalikkust oma korruptsioonivastase tegevuse tulemustest. KVS-i § 15 lõike 1 punkti 1 alusel on erikomisjonil või tema volitatud ametiisikul ainuõigus kontrollida seaduse § 13 lõike 1 punktis 1 nimetatud ametiisikute deklaratsioone ning punkti 2 kohaselt õigus kontrollida kõiki registrile esitatud deklaratsioone.

Komisjonil on oma töö tegemiseks õigus isikuid välja kutsuda ning tutvumiseks andmeid ja dokumente nõuda, samuti kaasata oma töösse eksperte. Komisjoni volitused kestavad XIII Riigikogu volituste lõpuni.

Aruandeperioodil on komisjon pidanud 39 istungit sh 5 väljasõiduistungit. Olulisimad käsitletud teemad olid järgmised.

Korruptsiooni ennetamisest kohalikes omavalitsustes

Septembris 2017² tutvus komisjon põhjalikult ja arutas koos Riigikontrolli esindajatega kevadel valminud Riigikontrolli kontrolliaruannet „Korruptsioonivastase seaduse rakendamine kohalikes omavalitsustes“.³ Nimetatud kontrolli käigus auditeeriti 7 omavalitsust koos kõigi nende asutustega ja omavalitsuse 11 ühingut, lisaks viimaste 9 omanikust omavalitsust. Auditi põhifookus oli suunatud omavalitsuste sisekontrollisüsteemidele. Riigikontroll hindas korruptsioonivastase seaduse täitmist nii ametiisiku kui ka ametiasutuse tasandil. Ametiisiku tasandil auditi käsitluse võtmes oligi sisekontrollisüsteemi peegeldus. See, et ametiisiku tasandil piirangutest kinni ei peeta ja kohustusi ei täideta, räägib sisekontrollisüsteemi nõrkusest ja asjaosaliste madalast teadlikkusest.

¹ Komisjoni esimees ja aseesimees valiti 2017. aasta 12. juuni istungil, protokoll nr 65.

² Komisjoni istungi protokoll nr 70, 18.09.2017.

³ <http://www.riigikontroll.ee/Riigikontrollipublikatsioonid/Auditiaruanded/tabid/206/Audit/2428/language/et-EE/Default.aspx>

Ametiasutuse kohustuste poole pealt vaatles Riigikontroll korrupsiooniennetuse kontekstis kogu sisekontrollisüsteemi tervikuna, alates riskihindamisest kuni selleni välja, kas asutus täidab konkreetselt neid ülesandeid, mida korrupsioonivastane seadus eeldab. Läbipaistvus on korrupsiooni ennetusel üks kõige kindlam meetod ja tööriist.

Riigikontroll märkis auditi järeldustes, et korrupsiooni ennetuse arendustegevustes on rõhk olnud ametiisikute koolitamisel. „Koolitused on vajalikud, kuid vaja oleks ka rohkem praktilisi tööriistu.“ Korrupsioonivastase strateegiaga selleks kavandatud arendused on jäänud aga toppama ja perspektiiv on ebamäärane. Eelkõige peetakse seda väites silmas neid kaht arendust: a) koostada riskihindamise ja sisekontrolli juhendmaterjal omavalitsustele ning b) luua riigiraha rakenduse arendus, mis teeb võimalikuks omavalitsuste tehingupartnerite täieliku avalikustamise. Mõlemast vahendist oleks abi auditis tuvastatud rikkumiste ärahoidmisel.

Komisjon tõdes, et korrupsiooni ennetav ja vältiv süsteem kohalikes omavalitsustes vajab parandamist. Ülmärgitud teema aruteluga seonduvalt kohtus komisjon nii Rahandusministeeriumi kui Justiitsministeeriumi esindajatega, et saada täiendavat teavet, miks on viibinud omavalitsuspoliitikutele suunatud sisekontrollijuhendite väljatöötamine. Samuti oli eesmärk saada teavet, miks on seiskunud kohalikele omavalitsustele suunatud riigiraha rakenduse edasiarendamine.⁴

Komisjon konstateeris, et Justiitsministeerium ja Rahandusministeerium peavad koos jõudma infotehnoloogiliste lahendusteni, mis tagaksid kohaliku omavalitsuse tehingupartnerite täieliku avalikustamise, samuti tugevdama omavalitsuste sisekontrollisüsteeme.

Teemaga seotud täiendav kohtumine Rahandusministeeriumi esindajatega toimus maikuu. Sel korral sai komisjon ülevaate vahepealse kaheksa kuu jooksul toimunud tegevustest märgitud probleemide lahendamiseks.⁵

Kohalike omavalitsuste korrupsiooni ennetamise teema aktuaalsuse tõttu lülitas komisjon oma töökavasse kohtumised eri kohaliku omavalitsuse üksuste esindajatega. Eesmärk oli saada ülevaade, kuidas nendes üksustes on korraldatud korrupsioonivastase seaduse rakendamine, ametiisikute korrupsioonialase teadlikkuse tõstmine, korrupsiooni ennetamine, kohustustest kinnipidamise kontrollimine ning millised on rakendatavad sisekontrolli meetodid ja muud olemasolevad või kavandatavad asjakohased meetmed, samuti kas on olemas vastavad riskihinnangud, kuidas rakendatakse korrupsiooniriskide maandamise protseduure ja on tagatud tegevuse läbipaistvus.

Valiku tegi komisjon nende omavalitsuste seast, mis ei olnud hõlmatud eelmärgitud Riigikontrolli auditiga ja kus ei olnud toimunud haldusreformi tõttu ühinemisi.

Nii toimus 20. novembril 2017 kohtumine Tartu Linnavalitsuse esindajatega (osalesid linnasekretär ja sisekontrolliteenistuse juhataja).⁶ Kohtumisest jäi kõlama, et riigi poolt koostatav riskihindamise ja sisekontrolli juhendmaterjal omavalitsustele on väga vajalik, nagu ka veebipõhine rakendus, mis kajastab tehingupartnereid ja nende seoseid. Samuti tuleks korrupsiooniennetuse alast koolitust laiendada poliitilisele tasandile.

4. detsembril 2017 toimus kohtumine Tallinna Linnavalitsuse esindajatega.⁷ Kohtumisel osalesid abilinnapea Aivar Riisalu ja linna sisekontrolör Arvo Teder. Komisjonile huvi pakkuvad ja linnavalitsusele eelnevalt edastatud küsimused olid seotud ametiisikute määratlemisega vastavalt korrupsioonivastasele seadusele, sisekontrolli tööga üleüldiselt, riskihinnangutega, sisekontrolli korraldusega ning linnale kuuluvate äriühingute nõukogu

⁴ Komisjoni istungi protokoll nr 71, 25.09.2017.

⁵ Komisjoni istungi protokoll nr 101, 28.05.2018.

⁶ Komisjoni istungi protokoll nr 77, 20.11.2017.

⁷ Komisjoni istungi protokoll nr 78, 4.12.2017.

liikmete määramise põhimõtetega. Komisjon tundis huvi, miks novembris 2016 linna sisekontrolöri ja teiste ametiisikute poolt allkirjastatud ja linnapeale esitatud audit "Tondiraba Spordikeskuse sisekontrollisüsteemi hindamine" määrati 5 aastaks asutusesiseseks kasutamiseks ja miks Tallinna Linnavalitsus käsitles seda materjali alles aasta hiljem, novembris 2017. Kuna komisjoni istungil osalenud Tallinna Linnavalitsuse esindajatelt viimase küsimuse kohta teavet ei saadud, otsustas komisjon kutsuda korruptsioonivastase seaduse § 9 lg 2 alusel oma istungile Tallinna linnapea Taavi Aasa ja toleaege vastava valdkonna abilinnapea Mihhail Kõlvarti. See kohtumine toimus 14. detsembril 2017.⁸ Komisjon jõudis seisukohale, et endiselt on arusaamatu, mis põhjustel 2016. aasta novembris valminud ja ametnike poolt allkirjastatud Tondiraba Spordikeskuse auditiaruanne, mis oli esitatud linnapeale, ei jõudnud kohe linnavalitsuse istungile. Ühtegi takistust selleks ei olnud. Mõistlikku selgitust selle kohta ei saanud komisjon ka Taavi Aasalt ega Mihhail Kõlvartilt.

11. jaanuaril 2018 toimus väljasõiduistungis raames kohtumine Viimsi vallavanema Siim Kallasega, kes andis ülevaate korruptsiooniennetusest vallavalitsuses.⁹ Viimsi Vallavalitsus lähtub põhimõttest, et kõik, mis puudutab avaliku raha kasutamist, peab olema avalik ja läbipaistev. Positiivsena tuleb märkida ka asjaolu, et pärast valimisi otsustas vallavalitsus seni täitmata ametikohale tööle võtta sisekontrolöri, kelle ülesanne on eelkõige riskide kaardistamine ja protseduuride jälgimine, et menetlused toimuksid vastavalt reeglitele. Räägiti ka hangete korraldamisest ja nende läbipaistvusest ning valla uue kodulehekülje arendamisest, et inimesed saaksid omavalitsuse tegevusest parema ülevaate.

5. veebruaril 2018 oli istungile kutsutud Rae vallavanem Mart Võrklaev.¹⁰ Lisaks üldisele korruptsiooniennetusele ja kavandatavatele uutele meetmetele oli arutlusel ka Riigikontrolli 2016. aasta kontrolliaruanne „Ametisõitudega seotud kulude seaduslikkus Rae vallas“.

8.-9. märtsil 2018 korraldas komisjon väljasõidu Ida-Virumaa omavalitsutesse. Nii toimus 8. märtsil väljasõiduistung Jõhvi Vallavalitsuses¹¹ ja Kohtla-Järve Linnavalitsuses¹² ning 9. märtsil Narva Linnavalitsuses.¹³

Ka nendel kohtumistel olid fookuses korruptsioonivastase seaduse täitmise meetmed, kuidas vältida huvide konflikti ning tagada ametnike ja volikogu liikmete teadlikkus seaduse nõuetest. Muu hulgas tunti huvi rakendatud sisekontrollisüsteemi ja volikogu revisjonikomisjoni töö vastu. Objektiivsema informatsiooni saamiseks oli kohtumistele palutud nii valla/linnavalitsuse kui ka valla/linnavolikogu esindajad, sh volikogude revisjonikomisjoni ning opositsiooni esindajad.

Kõikidel kohtumistel tutvustas komisjon omalt poolt Riigikogu menetluses oleva eelnõu SE 574 I põhimõtteid, mille kohaselt sätestatakse täiendavad meetmed korruptsiooni ennetamiseks ning huvide konflikti vältimiseks kohaliku omavalitsuse üksustes.¹⁴ Eelnõu järgi ei või korruptsioonis süüdi mõistetud inimene kehtiva karistuse ajal olla mis tahes vormis teises suhtes kohaliku omavalitsusega. Samuti tagatakse korruptsioonikuriteoga tekitatud varalise kahju sissenõudmine. Kavas on täiendada ka regulatsiooni, mis käsitleb juhtumeid, kui volikogu liige töötab vastutaval ametikohal omavalitsuse hallatavas asutuses või kuulub sellise

⁸ Komisjoni istungi protokoll nr 80, 14.12.2017.

⁹ Komisjoni istungi protokoll nr 80, 14.12.2017.

¹⁰ Komisjoni istungi protokoll nr 85, 05.02.2018.

¹¹ Komisjoni istungi protokoll nr 89, 08.03.2018.

¹² Komisjoni istungi protokoll nr 90, 08.03.2018.

¹³ Komisjoni istungi protokoll nr 91, 09.03.2018.

¹⁴ „Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu“ SE 574 algatas RK põhiseaduskomisjon. Õiguskantsler juhtis 13. septembril 2017 oma kirjas põhiseaduskomisjoni tähelepanu sellele, et kehtivad seadused ei pruugi korruptsiooni kohalikes omavalitsustes piisavalt ohjeldada.

omavalitsuse osalusega ühingu juhatusse või nõukokku, mille üle ta peab teostama järelevalvet. Eelnõus välja pakutud esialgne lahendus on, et sellisel juhul ei tohiks volikogu liige olla volikogu esimees või aseesimees ega kuuluda revisjonikomisjoni.

Jõhvi Vallavalitsuses toimunud istungil tõdeti, et nii vallavalitsuse kui volikogu töö hõlbustamiseks oleks sisekontrolöri ametikohta kindlasti vaja, paraku praegune vallavalitsuse struktuur seda ette ei näe. Samuti kerkis arutelu käigus esile, et seaduses sätestatud toimingupiiranguid praktikas alati ei osata rakendada.

Kohtumistel selgus, et volikogude liikmete ja linna allasutuste seos on terav probleem nii Narvas kui Kohtla-Järvel. Narva Linnavolikogu opositsiooni esindaja sõnul saavad paljud Narva volikogu koalitsioonisaadikud omavalitsuse osalusega äriühingu nõukogu liikmeks olemise eest tasu, mis muudab nad sõltuvaks. Kohtla-Järve Linnavolikogu revisjonikomisjoni kolmest liikmest kaks peavad sisuliselt iseennast kontrollima.

Kohtla-Järve Linnavalitsuses toimunud väljasõiduistungil asus komisjon seisukohale ja juhtis tähelepanu, et huvide konflikti vältimiseks ei tohiks volikogu revisjonikomisjoni koosseisu kuuluda linnavalitsuse hallatavate asutuste juhid.

Narva Linnavalitsuses toimunud väljasõiduistungil juhtis komisjon Narva volikogu tähelepanu vajadusele täita kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 47 lõikes 1 toodud nõuet ja võimaldada kõigil soovi avaldanud volikogu liikmetel kuuluda volikogu komisjonidesse.¹⁵

Komisjon arutas eelnõu 574 SE I regulatsiooniga seonduvat 12. veebruaril 2018 koos õiguskantsler Ülle Madisega¹⁶ ning 19. märtsi istungil koos Justiitsministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse juhatajaga.

19. aprillil 2018 toimus täiendav kohtumine Tallinna Linnavalitsuse esindajatega (kutsutud olid linnapea ja ettevõtlusvaldkonda kureeriv abilinnapea)¹⁷. Kohtumisel osales abilinnapea Aivar Riisalu. Seekord soovis komisjon saada vastuseid möödunud aasta detsembris toimunud kohtumisel üles jäänud küsimustele, samuti lisainformatsiooni, mis põhimõtetel toimub linna äriühingute, samuti linna sihtasutuste nõukogude liikmete määramine ning milline on nõukogude roll ja vastutus. Samuti oli kohtumise ajendiks Tallinna linnale kuuluv äriühingus Tallinna Linnatransport AS aset leidnud korruptsioonijuhtum.¹⁸

Komisjon võttis esitatud informatsiooni teadmiseks ja kujundas järgmise seisukoha:

- Tallinna linnale kuuluvate äriühingute, samuti linna sihtasutuste nõukogude liikmete vastutuse sisu ja põhimõtted ning see, mille alusel neid määratakse, ei ole selged. Senine praktika on probleemne ega vasta hea haldustava põhimõtetele.
- Tallinna linnale kuuluvate äriühingute nõukogude liikmete tasud on põhjendamatult suured ning samade isikute kuulumine eri nõukogudesse ei ole mõõdutundeline. Huvide konflikt tekib, kui nõukogu liige ja sh ka nõukogu juht kuulub linnavalitsusse, kelle ees on nõukogul aruandekohustus. Linnavalitsus kui linna äriühingu üldkoosolek kinnitab majandusaasta aruande ja selle kohta koostatud nõukogu kirjaliku seisukoha, kus lisaks muule tuleb anda hinnang, kuidas nõukogu on aktsiaseltsi tegevust korraldanud ja juhtinud.
- Korruptsioonivastane erikomisjon soovitab Tallinna linnal võtta eeskujuks riigi äriühingute nõukogude tegevuse korrastamiseks astunud sammud, sh nõukogu liikmete kandidaatide selgitamine avaliku konkursiga ning nimetamiskomiteega sarnase institutsiooni loomine.

¹⁵ Narva Linnavolikogu 31 liikmest kuus ei ole arvatud volikogu ühegi komisjoni koosseisu.

¹⁶ Komisjoni istungi protokoll nr 86, 12.02.2018.

¹⁷ Komisjoni istungi protokoll nr 98, 19.04.2018.

¹⁸ <https://www.aripaev.ee/uudised/2018/04/03/politsei-pidas-kinni-tallinna-linnatranspordi-tootajad>

Parlamentaarsetest kuulamistest ja korrupsioonivastaste meetmete rakendamise järelevalvest

Riigikogu XIII koosseisu erikomisjon on eelmistel aruandeperioodidel arutanud riigi äriühingutega seotud teemasid, sh tõstatanud küsimuse, kas Riigikogu liikmete osalemine riigi osalusega äriühingute nõukogudes on kooskõlas põhiseadusega ja kuidas on tagatud äriühingute juhtimise kvaliteet ning nõukogu liikmete vastutus.¹⁹ Komisjon on eelnevalt samuti tutvunud Rahandusministeeriumi koostatud riigi osaluspoliitika valge raamatu põhimõtetega ning plaanitavate muudatustega riigi osalusega äriühingute ja sihtasutuste juhtimises.

Riigi äriühingutega seotud teemade arutelu jätkus komisjonis ka käesoleval aruandeperioodil. Nii arutas komisjon 2017. aasta juunis²⁰ koos Riigikontrolli esindajatega Riigikontrolli tulemusauditit „Ülevaade korrupsiooni ennetamise meetmetest riigile kuuluvates äriühingutes“.²¹ Riigikontroll analüüsis ülevaates, mil määral ja viisil on riik omanikuna pööranud tähelepanu korrupsiooni ennetamisele ning kuivõrd on riigi äriühingute nõukogud ja juhatused teadvustanud vajalikkust korrupsiooni ennetada. Ülevaatest selgus, et enam kui pool riigile kuuluvatest äriühingutest ei tegele korrupsiooni süsteemse ennetamisega. Ülevaates on välja toodud, et äriühingute nõukogude töös on puudusi, sest nad pole piisavalt teadvustanud korrupsiooni ennetamise vajalikkust ning oma järelevalveülesandeid. Tuleb tugevdada nõukogude rolli, et nad nõuaks juhatuselt asjaomase sisekontrollisüsteemi väljatöötamist. Samuti leidis Riigikontroll, et üheselt peaks olema mõistetav, millised on Rahandusministeeriumi ja Justiitsministeeriumi ülesanded korrupsioonivastases tegevuses riigile kuuluvates äriühingutes.

19. juunil 2017 kuulas komisjon riigi äriühingute nimetamiskomitee esimehe Erkki Raasukese informatsiooni riigi osalusega äriühingute nõukogude komplekteerimisest, nimetamiskomiteest ja sellest, kuidas nimetamiskomitee püüab kaasa aidata huvide konfliktide vältimisele.²² Kohtumisel sai komisjon üksikasjaliku ülevaate kavandatavatest meetmetest, et muuta riigi osalusega äriühingute ja nende juhtorganite tegevus läbipaistvamaks, selgemaks ja efektiivsemaks.

2017. aasta juunikuus käsitles komisjon oma istungil riigi äriühingu AS Eesti Energia endise nõukogu liikme võimaliku huvide konflikti teemat. Teema lülitamine komisjoni istungi päevakorda oli ajendatud Äripäevas ilmunud artiklist²³ ja kuna tegemist oli endise ja praeguse Riigikogu liikmega, otsustas komisjon küsida lisateavet endiselt nõukogu liikmelt Kalle Pallingult endalt.²⁴

Aruandeperioodil on komisjon jätkanud välja kujunenud tava uurida eri valitsusasutuste, nende valitsemisala asutuste, samuti avalik-õiguslike juriidiliste isikute esindajatelt, kuidas on toimunud nendes asutustes korrupsioonivastase seaduse rakendamine, ametiisikute korrupsioonialase teadlikkuse tõstmine, korrupsiooni ennetamine ja kohustustest kinnipidamise kontrollimine. Samuti on komisjon soovinud saada informatsiooni sisekontrolli ja muudest asjaomastest meetmetest.

9. oktoobril 2017 toimus kohtumine Maanteeameti peadirektori Priit Saugi ja riskijuhi Maria Jefanoviga.²⁵

¹⁹ Vt selle teemalist kohtumist õiguskantsler Ülle Madisega komisjoni istungi 21. septembri 2015 protokollist nr 6.

²⁰ Komisjoni istungi protokoll nr 68, 19.06.2017.

²¹ <http://www.riigikontroll.ee/tabid/168/amid/557/ItemId/961/language/et-EE/Default.aspx>

²² Komisjoni istungi protokoll nr 67, 19.06.2017.

²³ <https://www.aripaev.ee/uudised/2017/06/09/kalle-pallingu-topeltmang-eesti-energia-noukogus>

²⁴ Komisjoni istungi protokoll nr 66, 14.06.2017.

²⁵ Komisjoni istungi protokoll nr 72, 9.10.2018.

23. oktoobril 2017 kohtus komisjon Sotsiaalministeeriumi siseauditi osakonna juhataja Evelin Pungasega²⁶, kes on ministeeriumis ka korrupsiooni ennetamist koordineeriv ametiisik.

Komisjon sai ülevaate senisest tegevusest ja ka sellest, mida korrupsioonivastase seaduse rakendamisel ministeeriumis ja selle haldusalas veel kavandatakse korrupsiooniga seotud riskide kaardistamisel ja korrupsiooni vältiva töökorralduse loomisel. Komisjon otsustas korraldada kordusarutelu pärast seda, kui ministeeriumis valmib audit „Huvide konflikti ja korrupsiooni ennetamiseks rakendatud meetmed järelevalve valdkonnas“. See audit hõlmas Sotsiaalministeeriumi valitsemisala järgmisi järelevalveasutusi: Terviseamet, Tööinspektsioon, Ravimiamet ja Sotsiaalkindlustusamet.

Täiendav kuulamine toimus 19. veebruaril 2018, kus selgitati auditi tulemuste põhjal kujundatud üldhinnangut, et huvide konflikti ja korrupsiooni ennetamise meetmed kontrollitud allasutuste järelevalvevaldkondades vajavad parandamist. Sotsiaalministeerium omalt poolt plaanib kehtestada valitsemisala ülesed huvide konflikti ja korrupsiooni ennetuse printsiibid ning riskide hindamise meetodika. Samuti kavandatakse rakendada koolitusi e-õppe vormis koos reaalsuses testimise võimalusega. Nii on plaanis välja töötada õppematerjal „Huvide konflikti ja korrupsiooni ennetamine tervishoius“, mis hõlmab ka patsientide teavitamise kampaaniat. Samal istungil sai komisjon ülevaate Sotsiaalkindlustusameti avalike ülesannete täitmiseks loodud infosüsteemi (SKAIS2) projektiga seonduvatest asjaoludest.²⁷

15. jaanuaril 2018 kohtus komisjon Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti peadirektori Jaan Kallasega.²⁸

12. veebruari kohtumisel Riigimetsa Majandamise Keskuse nõukogu esimehe Andres Talijärvega oli arutlusel suurt avalikku huvi tekitanud teema: kõneks võeti Riigimetsa Majandamise Keskuse ja tselluloositehase arendaja OÜ Est-For Invest poolt ettevalmistatud ühiste kavatsuste protokoll projekt. Komisjon soovis saada informatsiooni nõukogu rollist selle projektiga seoses, huvide konflikti vältimise meetmetest ja muudest teemaga seonduvatest asjaoludest.²⁹

19. veebruaril 2018 toimunud kohtumisel Eesti Haigekassa nõukogu esimehe Jevgeni Ossinovski ja juhatuse esimehe Rain Laanega sai komisjon ülevaate, kuidas püütakse huvide konflikti ja korrupsiooni ära hoida Eesti Haigekassas.³⁰ Arutelul oli ka 2017. aasta kevadel avalikkuses laia kõlapinda leidnud haigekassa lepingupartnerite poolt toimepandud meditsiinitarvikute müügiga seotud pettuste teema³¹ ja nõukogu tellitud erakorraline sõltumatu välisaudit. Auditi eesmärk oli tuvastada, kas olemasolevad korrupsiooniennetuslikud meetmed haigekassas on piisavad ja kas lepingupartnerite poolt topeltarvete esitamisega seotud pettustele on nõukogu ja juhatuse süsteemselt reageerinud. Äsjaavalminud auditi materjalid kavandas nõukogu läbi vaadata oma järgmisel koosolekul.

5. aprillil 2018 toimus kohtumine maaeluminister Tarmo Tammega.³² Peale korrupsiooniennetuse ministeeriumis ja ministeeriumi haldusalas tuli kõneks ka ajakirjanduses laia kõlapinda leidnud sigade tõuaretuse toetuste määramine teatud seakasvatajatele. Samuti räägiti ministri poolt 7-liikmelise põllumajanduse nõukoja moodustamisest, mille esimeheks määrati üks suurimaid seakasvatajaid ja tõuaretustoetuse saajaid.

²⁶ Komisjoni istungi protokoll nr 74, 23.10.2018.

²⁷ Komisjoni istungi protokoll nr 87, 19.02.2018, lk 1-6.

²⁸ Komisjoni istungi protokoll nr 84, 15.01.2018.

²⁹ Komisjoni istungi protokoll nr 86, 12.02.2018.

³⁰ Komisjoni istungi protokoll nr 87, 19.02.2018, lk 6-9.

³¹ vt <https://arhiiv.err.ee/vaata/pealtnagija-642>.

³² Komisjoni istungi protokoll nr 95, 05.04.2018.

9. aprillil 2018 toimus kohtumine siseminister Andres Anveltiga.³³ Lisaks meetmetele, mida on Siseministeerium rakendanud korruptsioonivastase seaduse rakendamiseks, olid arutlusel ka idapiiri väljaehitamise kallinemisega seotud asjaolud.

4. juuni kohtumisel Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi esindajatega sai komisjon ülevaate korruptsiooniennetuse meetmetest ministeeriumis ja tema valitsemisalas olevates riigi äriühingutes ja sihtasutustes.³⁴ Tutvustati rakendatavaid ennetusmeetmeid, samuti jooksvaid tegevusi teadlikkuse tõstmiseks ja kontrollisüsteemi täiendamiseks ning äriühingute riskijuhtimise parimaid praktikaid.

Muud käsitletud teemad ja tegevused

11. septembril 2017 arutas komisjon GRECO IV hindamisvooru teist vastavusaruannet, millega loeti see hindamisvoor lõppenuks.³⁵ Teise vastavusaruande kohaselt (vastu võetud GRECO täiskogu 76. istungil 19.-23. juunini 2017)³⁶ on Eesti ellu viinud täies ulatuses 14 soovitud ja osaliselt viis soovitud. Täitmisaruandega loeti Riigikogule antud seitsmest soovitusest kolm täielikult täidetuks ning neli soovitud osaliselt täidetuks. Võib rahul olla, et GRECO on tunnustanud komisjoni tööd huvide deklaratsioonide kontrollimisel ja lugenud kontrolli tõhustamise soovitusi täielikult täidetuks.

Aruandeperioodil on komisjon jätkanud varasemat tööpraktikat Riigikogu liikmete jooksva aasta deklaratsiooni andmete võrdlemisel varasematega ja analüüsinud nende võetud laenude tagasimaksmise ja muude kohustuste täitmise süstemaatilisust. Laenukohustused olid 2017. aasta deklaratsioonide andmetel 68 Riigikogu liikmel, laenude tagasimaksed on toimunud korrapäraselt ja kõrvalekaldeid ei esinenud.³⁷ Samas tuli ühelt Riigikogu liikmelt siiski küsida täiendavat selgitust laenu tagasimaksmise kohta ning ühelt Riigikogu liikmelt deklaratsiooni tähtjaks mitteesitamise kohta. Samuti vaatas komisjon läbi Vabariigi Valitsuse liikmete perioodil 2015–2017 esitatud huvide deklaratsioonide andmete alusel koostatud laenukohustuste tagasimaksede võrdluse³⁸ ja Vabariigi Valitsuse liikmete poolt 2017. aastal esitatud deklaratsioonide kontrolli tulemused. Kontrollimise tulemusena ilmsid järgmised puudused: ühel Vabariigi Valitsuse liikmel oli deklaratsioon tähtjaks esitamata, kolmel juhul oli deklaratsioon esitatud hilinemisega, ühes deklaratsioonis oli kajastamata jäänud eelmisel kalendriaastal isiku valduses olnud kinnisasi, ühel juhul oli jäänud kajastamata ühisomandis olev kinnisvara.³⁹

25. septembril 2017 tutvustasid Justiitsministeeriumi töötajad korruptsioonivastase strateegia aastateks 2013–2020 kohta Ernst & Young Baltic AS-i poolt koostatud mõjuanalüüsi ja selles antud soovitusi.⁴⁰

16. oktoobril 2017 toimus kohtumine Politsei- ja Piirivalveameti rahapesu andmebüroo juhi Madis Reimandiga.⁴¹ Teema komisjoni töökavasse lülitamise peamine põhjus oli hiljuti ilmsiks tulnud Aserbaidžaani rahapesuskeem ühisnimetusega Aseri Laundromat⁴², mille kaudu

³³ Komisjoni istungi protokoll nr 95, 05.04.2018.

³⁴ Komisjoni istungi protokoll nr 102, 04.06.2018.

³⁵ Komisjoni istungi protokoll nr 69, 11.09.2017.

³⁶ https://www.korruptsioon.rik.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumendid/vastavusaruanne_vastuv_oetud.pdf

³⁷ Komisjoni istungi protokoll nr 69, 11.09.2017.

³⁸ Komisjoni istungi protokoll nr 72, 09.10.2017.

³⁹ Komisjoni istungi protokoll nr 82, 08.01.2018.

⁴⁰ Komisjoni istungi protokoll nr 71, 25.09.2017.

⁴¹ Komisjoni istungi protokoll nr 73, 16.10.2017.

⁴² 4. septembril 2017 avaldas Äripäev loo, mille kohaselt aastatel 2012–2014 käis Danske Bank A/S Eesti filiaali avatud kontodelt läbi 2,9 miljardit dollarit (2,5 miljardit eurot) Aserbaidžaani diktaatori Ilham Alijeviga

tuli päevavalgele Euroopa viimase aja suurim, äärmiselt ulatuslik poliitilise korrupsiooni juhtum. Seoses sellega soovis komisjon saada üldise ülevaate rahapesu andmebüroo tööst, selles esinevatest probleemidest ja büroo tegevuse haakumisest korrupsiooni ennetamise ning paljastamisega.

19. oktoobril 2017 tutvus komisjoni Euroopa Kontrollikoja liikme Juhan Partsi saadetud Euroopa Kontrollikoja auditi lühitutvustusega „Pettusega võitlemine Euroopa Liidu raha kasutuses“.⁴³ Selgus, et läbiviimisel on audit selle kohta, kuidas Euroopa Komisjon juhib ELi kulutusi ohustavate pettuste riski vähendamist. Audit keskendub pettuste ärahoidmisele ja pettusejuhtumite lahendamisele ning sellesse annavad oma panuse erinevad eksperdid, vabaühendused, teadlased ja õiguskaitsete esindajad, samuti Europol ja Eurojust. Auditi valmimise tähtaeg öeldi olevat kevad 2018. Komisjon otsustas teha auditi juhile Juhan Partsil ettepaneku tutvustada valminud auditi materjale komisjoni istungil.

Ajendatuna eelmärgitud teemast korraldas komisjon 13. novembril 2017 kohtumise Rahandusministeeriumi finantskontrolli osakonna töötajaga, et saada ülevaade Euroopa Liidu toetuste ja välisabi auditeerimisest ning koostööst Euroopa Pettustevastase Ametiga.⁴⁴

9. novembril 2017 sai komisjon ülevaate Riigi Kinnisvara Aktsiaseltsi (edaspidi RKAS) erikontrolli aruandest, mille teema oli nn Arsenali ja veel kuue kinnistu müük⁴⁵. Selle punkti lülitamine komisjoni töökavasse oli seotud veebruarikuus käsitletud nn Arsenali kinnistu müügi teemaga, mille arutelu tulemusi käsitles komisjon oma eelmises aruandes.⁴⁶ Erikontroll telliti riigihalduse ministri kui RKASi üldkoosoleku poolt ja selle eesmärk oli anda hinnang RKASi ja talle 100% kuuluva tütaretevõtte Erika Neli AS (edaspidi E4) tegevusele seoses teatud RKASi ja E4 omandisse kuulunud kinnisvaraobjektide müügi läbiviimisega aastatel 2012–2016. Erikontrolli tulemusi tutvustasid komisjonile ainuaktsionäri esindaja Rahandusministeeriumist, aktsiaseltsi juht- ja järelevalveorganite liikmed, auditikomitee esimees ja erikontrolli läbi viinud audiitorid. Erikontrolli tulemusena andis riigihalduse minister (üldkoosolek) RKASi nõukogule korralduse teha RKASi juhatusele ülesandeks erikontrollis esitatud ettepanekute alusel välja töötada tegevuskava vara müügikordade ja praktikate parendamiseks ja efektiivsemaks muutmiseks.

Komisjon jäi oma 2017. aasta veebruaris kujundatud seisukoha juurde.⁴⁷

5. märtsil 2018 toimus kohtumine MTÜ Korrupsioonivaba Eesti esindajatega, kus arutlusel olid 2017. aasta korrupsioonitajumise indeksi tulemused.⁴⁸

21. märtsi istungil vaatas komisjon läbi Riigikogu majanduskomisjoni esimehe pöördumise „Identsete ettepanekute esitamine komisjonis“.⁴⁹ Komisjon asus järgmisele seisukohale:

- Eesti Vabaerakonna fraktsiooni poolt eelnõu 536 SE muutmiseks esitatud ettepanekutes on selge sõnaga välja toodud, kelle huvimid muudatusettepanekutega esindatakse.
- Korrupsioonivastase erikomisjoni pädevusse ei kuulu eelnõu menetluse käigus komisjonile esitatud sarnaste/identsete muudatusettepanekute kohta hinnangu andmine.
- Eelnõu kohta muudatusettepanekute esitaja peaks osalema sellel komisjoni istungil, kus neid ettepanekuid arutatakse.

seostatavat hämarat raha. Artikkel on kättesaadav aadressilt: <http://www.aripaev.ee/uudised/2017/09/04/aserite-pesumasin-ule-2-miljardi-huugas-labi-eesti>

⁴³ Inglisekeelne versioon kättesaadav aadressilt: <http://www.eca.europa.eu/et/Pages/DocItem.aspx?did=42904>.

⁴⁴ Komisjoni istungi protokoll nr 76, 13.11.2017.

⁴⁵ Komisjoni istungi protokoll nr 75, 9.11.2018.

⁴⁶ vt Riigikogu korrupsioonivastase erikomisjoni tegevuse ülevaade (12. september 2016 – 5. juuni 2017), lk 4.

⁴⁷ <https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2015/03/Komisjoni-seisukoht-seoses-Arsenali-kinnistute-muugi-problemaatikaga-1.pdf>

⁴⁸ Komisjoni istungi protokoll nr 88, 05.03.2018.

⁴⁹ Komisjoni istungi protokoll nr 93, 21.03.2018.

2. aprillil toimus väljasõiduistungi raames kohtumine riigikontrolör Alar Karisega.⁵⁰ Kohtumisel arutati peatselt ametist lahkuvat riigikontrolöriga nii kohaliku omavalitsuse üksusi puudutavaid korrupsiooniga seotud küsimusi kui ka Euroopa Liidu raha kasutamise ja üleüldiselt Eesti riigi raha kasutamise seonduvaid küsimusi.

7. mail 2018 tutvustas PPA keskkriminaalpolitsei korrupsioonikuritegude büroo juht Mati Ombler büroos menetletud korrupsioonijuhtumeid ja komisjon sai põhjaliku ülevaate büroo tööst aastatel 2012–2017.⁵¹ Tavapärasest rohkem pöörati 2017. aastal tähelepanu korrupsiooni ennetavale tegevusele ja sellealase teadlikkuse tõstmise koolitustele nii avaliku kui erasektori esindajatele. Büroo töötajad käivad koos Kaitsepolitsei ameti töötajatega kohapeal selgitamas võimalikke konfliktsituatsioone ja andmas suuniseid, kuidas neid vältida.

17. mail kohtus komisjon Kaitsepolitsei ameti peadirektori Arnold Sinisaluga, kes käsitles oma ülevaates muu hulgas riigi osalusega äriühingute ja kohaliku omavalitsuse üksuste korrupsiooni puudutavaid küsimusi, sh vajadust lõpuni lahendada KOVi ametiisiku tahtliku süüteoga tekitatud varalise kahju sissenõudmise teema.⁵² Kõneks oli ka kriminaaltulu konfiskeerimise teema, koostöö keskkriminaalpolitseiga ja korrupsiooniennetuse ning ametiisikute sellealase teadlikkuse tõstmise koolituste tähtsus.

Lisaks võib veel märkida, et:

- komisjoni esimees Andres Herkel kohtus 1. novembril 2017 Tai suursaadikuga hr Nopporn Adchariyavanichiga;
- 21. mail 2018 toimus kohtumine Tai Seadusandliku Assamblee alatise poliitikakomisjoni 13-liikmelise delegatsiooniga, kus komisjoni esimees tutvustas külalistele komisjoni tööd ja Eesti korrupsioonivastast poliitikat;
- komisjoni esimees ja nõunik on aprillis 2018 kohtunud GRECO V hindamisvooru ekspertidega ja andnud komisjonipoolse sisendi ekspertidele huvi pakkuvatele küsimustele;
- läbi on vaadatud komisjonile laekunud märgukirjad;
- juunis 2017 on korraldatud komisjoni esimehe ja aseesimehe erakorraline valimine.

Käesolev ülevaade on läbi vaadatud ja kinnitatud komisjoni 11. juuni 2018. aasta istungil ja esitatakse Riigikogule.

Andres Herkel
Komisjoni esimees

11. juuni 2018

⁵⁰ Komisjoni istungi protokoll nr 94, 02.04.2018.

⁵¹ Komisjoni istungi protokoll nr 99, 07.05.2018.

⁵² Komisjoni istungi protokoll nr 100, 17.05.2018.